

Lopend Vuur

blad voor onverhard wandelen

jaargang 24 • nummer 2 • september 2018 • prijs € 2,50

In dit nummer o.a.

- Regiocontactpersoon in Flevoland
- Algemene ledenvergadering
- Uitnodiging TeVoetwandeling bij Schokland
- TeVoetwandeling Voerstreek

Van de redactie

Net als in het vorige nummer van Lopend Vuur stellen we een provincie centraal. Ditmaal is dat de provincie Flevoland, voor velen van ons nog niet zo bekend als wandelprovincie. Daar hoopt de regiocontactpersoon in deze provincie, Jan Frederik Lubbers, verandering in te brengen. We spraken met hem onder andere over de interessante (geologische) geschiedenis van met name de streek rond Schokland. Jan Frederik heeft daar een wandeling voor TeVoeters en andere belangstellenden uitgezet. Hij hoopt er ons op zaterdag 13 oktober te treffen. Meer informatie op de website en elders in dit blad.

We besteden in dit nummer ook weer aandacht aan verenigingsnieuws, met name aan de algemene ledenvergadering gehouden op zaterdag 21 april 2018. Daar is ook aangekondigd dat we weer een actieve ledenvergadering willen houden, ditmaal op 10 november, plaats wordt nog bekend gemaakt op de website.

En verder staat dit nummer van Lopend Vuur weer vol wandelingen, uitgezet en/of bewandeld door onze leden en voornamelijk over onverharde paden. Details van deze en de andere wandelingen, zoals routebeschrijvingen en

gedetailleerde kaartjes, vindt u op onze website: www.tevoet.nl. In dit nummer van Lopend Vuur ook een artikel over hoe je makkelijk bij die wandelingen op de website kunt komen.

OPROEP

Onze voorzitter combineert het redacteurschap van Lopend Vuur met zijn bestuursfunctie. We zijn nog steeds op zoek naar leden van TeVoet die drie maal per jaar dit prachtige blad willen helpen uitgeven. Geef je op bij: voorzitter@tevoet.nl

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt drie keer per jaar.

TeVoet, vereniging van wandelaars

- voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden;
- voor behoud en herstel cultuurhistorische paden.

Ons motto, 'onverhard van dorp tot dorp'. Meer informatie op www.tevoet.nl. TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelnet.

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 17,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. Met ingang van 1 januari 2016 is TeVoet door de belastingdienst erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Redactie Lopend Vuur

redactielopendvuur@tevoet.nl

Ledenadministratie

Voor verhuizingen, aanmelden nieuwe leden: Ledenadministratie TeVoet, P.C. Hooftlaan 111, 3351 EL Papendrecht, ledenadministratie@tevoet.nl, bankrekening NL49 INGB 0000 3726 85 van TeVoet

KvK nummer 40517799

Secretariaat

Secretariaat TeVoet, Colorado 51, 3351 EL Papendrecht, info@tevoet.nl

Contactpersonen in de regio

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio

- Groningen: [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)
- Drenthe: drenthe@tevoet.nl
- Friesland: Ben Rutten, Frittemaleane 16, 8604 XB Sneek, tel. 06-42874357, friesland@tevoet.nl
- Flevoland: Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord, tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl
- Utrecht: Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht, tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)
- Noord-Holland: Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam, tel. 020-6155502, [noord-holland@tevoet.nl](mailto: noord-holland@tevoet.nl)
- Gelderland: Nico Vlasveld, Everwijnlaan 11, 6816 RC Arnhem, tel. 026-4457852, mobiel 06-12534316, gelderland@tevoet.nl
- Zuid-Holland: Bert de Boer, adeboer@caiway.nl
- Zeeland: zeeland@tevoet.nl
- Brabant: Harry Benschop, Loveren 33,

5111 TA Baarle Nassau, tel. 013-5902960 [noord-brabant@tevoet.nl](mailto: noord-brabant@tevoet.nl)

- Limburg: Diny van Faassen, Ravensbosstraat 23, 6336 XG Arensgenhout, tel. 06-51717810, [limburg@tevoet.nl](mailto: limburg@tevoet.nl)

Bestuur TeVoet

- Voorzitter: José Noijons (voorzitter@tevoet.nl)
- Secretaris: Niek Fraterman (secretaris@tevoet.nl)
- Penningmeester: Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
- Bestuurslid contactpersonen en organisaties: Ineke Thierauf (bestuurslid1@tevoet.nl)
- Bestuurslid 2: Bertie Schonk (bestuurslid2@tevoet.nl)

Aan deze Lopend Vuur werkten mee:

Rien van den Berg, Nico van Delft, Alice Drenthe, Jos van der Heide, Jan Frederik Lubbers, José Noijons, Marijke van Steenis, Ineke Thierauf, Lia Trimp, Jan Tukker.

Vormgeving en opmaak: SMG-Groep Hasselt

Volgend nummer verschijnt in december 2018. Inleveren kopij vóór **1 november 2018**.

Inhoud

jaargang 24 • nummer 2 • september 2018

4

Berichten van voorzitter, penningmeester en ledenadministratie

5

Algemene ledenvergadering

7

TeVoetwandeling Mooi Zuidplas

8

Profiel van een regiocontactpersoon: Jan Frederik Lubbers

10

Uitnodiging TeVoetwandeling bij Schokland

11

Wandeling Poelenpad

12

TeVoetwandeling Voerstreek

15

Wandelroutes op de website

16

Wandeling Zoddenpad

18

NS-wandelingen

20

Nieuws

Van de **VOorzitter**

In deze tijd waarin het moeilijk is vrijwilligers te vinden voor allerhande taken, is het Bestuur blij en trots dat Niek Fraterman het secretariaat van de vereniging heeft overgenomen van Ineke Thierauf. Zij blijft lid van het Bestuur en concentreert zich op de contacten met onze regiocontactpersonen en met andere (wandel)organisaties. Niek Fraterman is in de afgelopen algemene ledenvergadering officieel gekozen in het Bestuur. Niek wil borgen dat de belangen van de wandelaar en met name de wandelaar op onverharde paden in Nederland zo goed mogelijk worden behartigd door TeVoet. Ook de toekomst van de vereniging TeVoet zelf moet hierbij worden veiliggesteld. Een uitvoerig CV is te vinden op de website van TeVoet bij het verslag van de algemene ledenvergadering.

In het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) heeft de vereniging een privacyverklaring opgesteld. In deze verklaring leggen wij uit wat ons algemene beleid is ten aanzien van het verwerken van persoonsgegevens. Wij beschrijven welke persoonsgegevens we van de leden en donateurs hebben geregistreerd en hoe we hun privacy waarborgen.

Wat is het algemene privacybeleid van TeVoet?

- TeVoet respecteert de privacy van alle bezoekers van haar website www.tevoet.nl, van haar leden en andere relaties.
- TeVoet stelt de veiligheid en vertrouwelijkheid van persoonsgegevens voorop en gaat zorgvuldig met persoonsgegevens om.
- TeVoet houdt altijd rekening met de privacy van leden en donateurs en houdt zich aan de eisen van de toepasselijke gegevensbeschermingswetgeving. De volledige tekst van de privacyver-

klaring is te vinden op www.tevoet.nl <Over TeVoet> <Documenten>.

TeVoet heeft een kleine groep van zeer actieve leden. Onder hen spant Eeffien Huizing misschien wel de kroon. Op donderdag 27 april is Eeffien benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Eeffien was 10 jaar secretaris in het landelijk Bestuur van TeVoet en ze vertegenwoordigde TeVoet van 1995 tot 2010 in de landelijk koepelorganisatie Wandelplatform-LAW, later Wandelnet. Zij zet zich al ruim twintig jaar zowel op lokaal, provinciaal als landelijk niveau in voor het opzetten, behouden en toegankelijk maken van (onverharde) wandelpaden. Het netwerk van wandelknooppunten is mede aan haar te danken. Zij is van grote waarde voor onze vereniging, voor het Platform Mooi Zuidplas en voor Wandelnet. Duizenden wandelaars hebben profijt van haar inzet. Penningmeester Nico van Delft was namens het Bestuur aanwezig bij de ceremonie en heeft haar namens het Bestuur een cadeau overhandigd.

Ook dit jaar wil het Bestuur graag van gedachten wisselen met de actieve leden van de vereniging. Daartoe hebben we weer aan bijeenkomst gepland, nu op 10 november (plaats wordt later bekend gemaakt). Onderwerpen zijn onder andere: samenwerking in de regio met andere organisaties; onderhoud van paden en van wegwijzers/stickers; knelpunten in (onverharde) routes; wandelen langs waterlopen van waterschappen (recent opengesteld) en ontwikkeling van knooppuntnetwerken per regio.

José Noijons

Van de **penningmeester**

Regelmatig horen wij dat leuke onverharde paden niet te maken zijn, omdat er barrières zijn, zoals het ontbreken van een bruggetje of iets dergelijks om over sloten en dergelijke te komen, lopen over iemands terrein enz.

Binnen onze vereniging hebben wij gelden beschikbaar om dit soort barrières op te heffen. Als lid kan je dit aangeven bij het Bestuur die dan bekijkt welke mogelijkheden er financieel zijn om deze terreinen voor de wandelaar beschikbaar te krijgen.

Nico van Delft

Van de ledenadministratie

In het afgelopen december-nummer van Lopend Vuur hebben wij onze actie “Ieder lid een nieuw lid” gestart. Middels de mail hebben wij jullie er twee keer aan herinnerend. De leden zonder een – bij ons bekend e-mailadres hebben een brief hierover ontvangen.

De actie heeft inmiddels wel een aantal nieuwe (cadeau)leden opgeleverd, maar we kunnen niet zeggen dat het

storm loopt. Iedereen heeft toch wel een kennis die ook van (onverhard) wandelen houdt en nog geen lid is van onze vereniging. Bedenk dat als wij met een groot aantal leden kunnen schermen het ook voor onze regionale contactpersonen gemakkelijker is om met natuurbeheerders in gesprek te gaan, waardoor er meer (onverharde) wandelpaden bij kunnen komen. Vanuit de leden is aangegeven dat men bij het schenken van een lidmaatschap als cadeau graag iets tastbaars wil hebben in de vorm van een cadeaubon. Het Bestuur is inmiddels bezig om een leuke cadeaubon te ontwerpen en zodra

die beschikbaar is, zal dit via de mail worden meegedeeld. Van ca. 60 leden hebben wij nog geen e-mailadres. Via de e-mail kunnen we informatie zonder portokosten naar jullie toe zenden, maar ook kleine mededelingen snel doen. Heb je de maand juli geen e-mail maar een brief van ons ontvangen – over de ledenwerving - dan wil dat zeggen dat je e-mailadres niet bij ons bekend is. Dat ontvangen wij dus graag zo snel mogelijk op ledenadministratie@tevoet.nl

Nico van Delft

Algemene Ledenvergadering 2018

Zeventien leden van de vereniging woonden de algemene ledenvergadering bij op zaterdag 21 april 2018 in het bezoekerscentrum van park Sonsbeek in Arnhem. De voorzitter heette speciaal Jan Altena welkom, die jarenlang actief is geweest voor TeVoet en voor het wandelen in het algemeen. Hij was betrokken bij de oprichting van TeVoet (lid no. 20!). Hij heeft vele activiteiten geïnitieerd, o.a. het wandelcafé in Arnhem. Hij heeft ook gezorgd voor de verbetering van vele wandelfaciliteiten, zoals wandelen langs het ecoduct Wolfheze. De voorzitter bedankt Jan voor zijn inzet voor het wandelen in het algemeen en speciaal voor TeVoet. Namens het Bestuur krijgt Jan van Nico van Delft een attentie. Jan bedankt de voorzitter voor de lovende woorden en voor de attentie. Hij wenst het Bestuur veel succes met de ontwikkeling van TeVoet.

Jaarverslagen 2017

Het algemeen jaarverslag 2017 is op de website te vinden onder <over Tevoet> <documenten>. Men wordt opmerkelijk gemaakt op de reeds lopende ledenwerving. In Lopend Vuur is de actie “Elk lid een nieuw lid” gestart. De verslagen van de verschillende regio's staan op de website onder <Vereniging> <Regio's> <naam Regio>. De voorzitter bedankt alle regiocoördinatoren. Het Bestuur is onder indruk van de vele activiteiten en successen in de regio's.

In november 2017 is er een overleg met de actieve leden geweest, waarover al eerder is bericht in de Lopend Vuur van april 2018. In dit overleg zijn veel goede ideeën naar voren gekomen. In 2018 is er weer een overleg met de actieve leden gepland, en wel op zaterdag 10 november 2018.

Financiën

De penningmeester presenteert de jaarrekening 2017. Deze jaarrekening is te vinden op de website onder <Over

TeVoet> <documenten>.

- De positieve resultaten van afgehandelde projecten zijn verzameld als “Voorziening toekomstige projecten”, hieruit kan onder andere het oplossen van barrières worden betaald.
- Doordat TeVoet een erkende ANBI-organisatie is, is het mogelijk om belastingaftrek te krijgen. Formulieren voor een meerjarenschenking zijn bij de penningmeester te verkrijgen.
- Meer dan 50% van de inkomsten wordt besteed aan de productie en

distributie van Lopend

- Het resultaat over 2017 is 2287 Euro negatief.
- De kascommissie adviseert het Bestuur om na te denken over een passende bestemming voor (een deel van) het verenigingsvermogen met name met betrekking tot de uitvoering van de speerpunten uit het beleidsplan 2016 – 2020: vergroten van het aantal leden, versterken samenwerking met gelijkgestemde verenigingen/organisaties, uitdrukkelijker profileren van TeVoet als vereniging van wandelaars.

website er strak uitziet en duidelijk is in gebruik; wellicht iets saai. Echter, er zijn diverse nog wat verborgen mogelijkheden, waardoor de website aanzienlijk minder saai is dan men in eerste instantie ervaart.

- Alice vraagt een ieder om activiteiten en successen bij haar te melden.
- Wandelroutes van TeVoet zijn te vinden via de link naar RouteYou, inclusief de aanduiding van onverhard. Leden wordt verzocht om routes te melden, die gelopen/gecontroleerd zijn.
- De webredacteur beslist over plaatsing

Ook zal worden onderzocht of de plastic wrap kan worden vervangen door een papieren wikkel of een adresopdruk op de cover.

Berichten van leden en regio's

- Jan Frederik Lubbers gaat in oktober een TeVoetwandeling organiseren vanuit Ens (Flevoland) met als thema "Leven met water". Meer info komt t.z.t. op de TeVoet-website en in Lopend Vuur.
- Eddie Lievens (Gelderland) signaleert dat er een nieuw pad in ontwikkeling is door de Achterhoek.
- Nico Vlasveld (Gelderland) meldt dat men bezig is met een verlenging van het Hanzepad tot aan Arnhem; dat het Veluwebureau werkt aan de ontwikkeling van een knooppuntennetwerk en dat het Waterschap Rijn & IJssel schouwpaden heeft vrijgegeven, maar dat veel borden "verboden toegang" nog moeten worden weggehaald.
- Alice Drenthe (Zuid-Limburg) vertelt dat in Limburg er een goed overleg op gang komt met Wandelnet; zij overweegt een TeVoetwandeling in Zuid Limburg te organiseren - wellicht in een weekend, inclusief een overnachting i.v.m. de wat langere reistijd.
- Piet Kempes stelt voor om op de website "Vrienden op de Fiets" te noemen als mogelijkheid voor wandelaars om goedkoop te slapen. Wel moet men dan lid worden van deze organisatie.

Overzicht leden en leden per regio

De penningmeester toont een overzicht van het totaal aantal leden en de leden per regio. De meeste leden van TeVoet wonen in Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. Het aantal leden neemt nog steeds langzaam af en daarom heeft het Bestuur besloten om extra aandacht te gaan besteden aan ledenwerving. Hiervoor is reeds promotie-info gestuurd naar o.a. Staatsbosbeheer en NIVON. Voor de actie "elk lid een nieuw lid" (gestart in 2017) kunnen leden promotiemateriaal bestellen bij de penningmeester Nico van Delft.

Na afloop van de vergadering maakte een aantal van de aanwezigen weer een wandeling, ditmaal in het aangrenzende park Zijpendaal, weer onder de deskundige leiding van voormalig parkwachter Theo Beemsterboer.

Verkiezing van Bestuursleden

- De vergadering stemt in met de herbenoeming van José Noijons als voorzitter en Ineke Thierauf als Bestuurslid.
- Volgens het Huishoudelijk Regelement dient het Bestuur van TeVoet uit vijf leden te bestaan. Niek Fraterman heeft zich als kandidaat-bestuurslid gemeld. De vergadering stemt in om hem als zodanig te benoemen. Op korte termijn zal hij de meeste taken van Ineke als secretaris gaan overnemen.

Ervaringen met de nieuwe website van TeVoet

De webredacteur, Alice Drenthe, laat de mogelijkheden zien van de nieuwe website. De website is vooral gericht op leden en op informatie over TeVoet voor derden.

- De aanwezigen vinden dat de

op de website. Het Bestuur houdt hier toezicht op en benoemt/ontslaat de webredacteur. Dit wordt ook opgenomen in het aangepast Huishoudelijk Regelement.

Wijzigingen blad Lopend Vuur

José Noijons is nu naast voorzitter (voorlopig) ook bladredacteur en wordt daarbij geholpen door de webredacteur Alice Drenthe.

- In het blad wordt van wandelingen alleen een algemene beschrijving en de achtergrondinformatie opgenomen. De feitelijke routebeschrijving kan op de website worden gevonden. Het blad zal zich, naast op wandelingen, vooral richten op verenigingsnieuws en belangenbehartiging.
- Het formaat blijft vrijwel ongewijzigd, maar er wordt gekeken naar een druk die iets minder glossy is en goedkoper.

Wandeling ter gelegenheid van de opening van “Mooi Zuidplas”

OM TE LOPEN

Start en einde: Oudheidkamer Nieuwerkerk a/d IJssel, 's-Gravenweg 6a, 2911 CG Nieuwerkerk a/d IJssel. De wandeling is 10 km. In de drukke Randstad en de verstedelijkte Zuidplas loop je over een mooi landelijk weggetje naar recreatiegebied Hitland, een mooi natuurgebied aan de IJssel. Via een groenstrook tussen de Capelse wijken Middel-watering en Oostgaarde door kom je via de Ringvaart terug op de 's-Gravenweg. Wandelinstructies te vinden op de website tevoet.nl onder <wandelroutes> <TeVoet wandelroutes>

Het platform “Mooi Zuidplas” en Te Voet hebben een feestje georganiseerd ter gelegenheid van de opening van “Mooi Zuidplas”, de uitbreiding van Hof van Delfland en de verbinding met Gouwe en Wiericke, Rijn-en Veenstreek en de Krimpenerwaard. Aansluitend werd er gewandeld. Een beschrijving van de wandeling vindt u hieronder.

In 1992 startte de Historische Vereniging Nieuwerkerk a/d IJssel met een Oudheidkamer in een deel van de stal van de zeventiende-eeuwse monumentale boerderij Nooitgedacht dichtbij de Capelse grens. De 's-Gravenweg is een oude weg en buurtschap tussen Nieuwerkerk aan den IJssel en

's-Gravenweg bij Kralingen rond 1900

de Rotterdamse wijk Kralingen. De 's-Gravenweg maakt deel uit van een oude waterkering die al in de 11^e eeuw liep van Gouda naar Vlaardingen. Na de aanleg van Schielands Hoge Zeedijk in het midden van de 13^e eeuw kwam de 's-Gravenweg binnendijks te liggen.

's-Gravenweg bij Kralingen rond 1900

De 's-Gravenweg heeft zijn landelijke karakter grotendeels behouden: het is een smalle polderweg met aan beide zijden wilgen.

De naam Hitland komt van de hit: een klein paard. Op de steenfabrieken werden pony's ingezet als lastdier. Hitland ligt tussen de rivier de Hollandse IJssel en de 's-Gravenweg, Langs de rivier liggen twee buurtschappen: Klein Hitland en Ver Hitland. Vanaf

Ver Hitland is er in de zomermaanden een voetveer naar Ouderkerk aan den IJssel in de Krimpenerwaard. Van oudsher bestaat de bodem in dit gedeelte van Nederland uit veengrond en klei.

Waar elders het veen is afgegraven, waardoor er een uitgebreid plassengebied ontstond, is dat in Hitland niet op grote schaal gebeurd. De kwaliteit van het veen bleek zo slecht, dat afgraven niet rendabel was. Slechts op drie plaatsen, verspreid over Hitland, is aan achtergebleven veenputten gevuld met water zichtbaar dat daar vroeger turf gedolven is. Er zijn in het gebied ook kleiputten gegraven waar klei nodig was voor herstel van de dijk. Dicht langs de IJsseldijk bevinden zich twee plassen, aan de kant van Kortenoor die zijn ontstaan door dijkdoorbraken. Door de kracht van het instromend water spoelde de grond weg en ontstonden

diepe plassen. Dit worden wielen of kolken genoemd.

Aan de oever van de IJssel waren in het huidige Hitlandgebied drie steenfabrieken, steenplaatsen genaamd. Daar werden ijsselstenen gebakken. De klei bestond uit fijn slib dat uit de IJssel werd gebaggerd vanaf slikbokken. Een veldsteenoven die naar de verschijningsvorm 'De Olifant' wordt genoemd bleef staan omdat hij los van de dijk stond.

De Hollandse IJssel is een

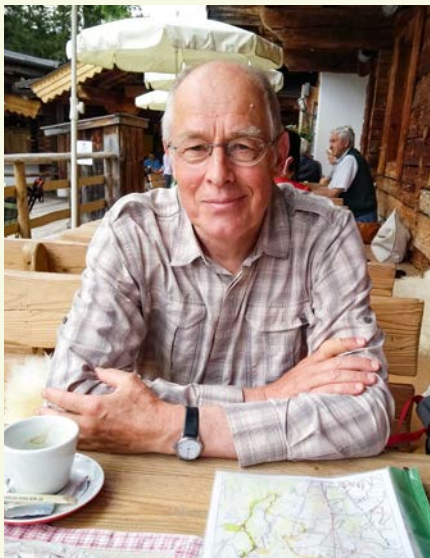

getijdenrivier: er is nog eb en vloed.
De rivier loopt van Krimpen a/d IJssel

tot aan Nieuwegein. Door industrie en scheepsbouw langs de rivier tussen Krimpen en Gouda was de IJssel lange tijd de meest vervuilde rivier van Nederland! Het waterschap werkt echter hard aan de verbetering van de waterkwaliteit. In Krimpen a/d IJssel is een stormvloedkering aangebracht, die bij stormvloed gesloten wordt, waardoor de laaggelegen polders niet onderlopen.

Lia Trimp, foto's Jan Tukker

Profiel regiocontactpersoon Flevoland

Ook in dit nummer van Lopend Vuur stellen we weer een regiocontactpersoon aan u voor. Ditmaal is dat Jan Frederik Lubbers, onze regiocontactpersoon in de provincie Flevoland, waar ook de Noordoostpolder toe behoort. Daar woont Jan Frederik, in Emmeloord. Hij is Drent, maar hij is hier al veertig jaar geleden komen wonen. Voor hem ligt Emmeloord redelijk centraal, misschien niet vanuit Utrecht of het westen gezien, maar zeker wel vanuit het noorden, Assen of het oosten van Nederland. Misschien is het Drentse landschap wel mooier, maar de Noordoostpolder, en met name Schokland, is geologisch en historisch gezien razend interessant, zeker voor een voormalig aardrijkskundeleraar. Vanaf de laatste ijstijden kun je de geologische ontwikkelingen in de laatste 200.000 jaar goed zien. Bij het bezoekerscentrum van Schokland, een "eiland op het droge", zit je op de bodem van de zee en heb je de omgeving van hoog Nederland. Daar voelt Jan Frederik zich thuis: er is het weidse uitzicht van de polder, bos, je kunt er mooi wandelen en je hebt er de boeiende historie van Schokland. Hij vertelt er graag over als gids van het bezoekerscentrum en ook tijdens de wandeling die hij voor TeVoetleden heeft georganiseerd op zaterdag, 13 oktober (zie elders in dit blad).

Jan Frederik is al van het begin lid van TeVoet. Ergens in 1998 ging hij naar een bijeenkomst in Arnhem, in de eerste plaats als belangstellende wandelaar. Hij werd lid door een folder die in het blad van Natuurmonumenten was gestoken. In die folder stonden wat ideeën over wat TeVoet wilde worden, maar wat naar het idee van Jan Frederik TeVoet niet is geworden. Oorspronkelijk was er een ruim doel: het informatiecentrum voor wandelaars te worden met websites en dergelijke. Uiteindelijk is TeVoet verengd tot een vereniging ten behoeve van het wandelen over onverharde paden, zou hij willen zeggen. Het runnen van een informatiecentrum moet eigenlijk

op een professionele wijze gebeuren. Het spijt hem wel, maar TeVoet is een vereniging van enthousiaste leden maar niet een club van professionals die dit allemaal kunnen oppakken. Sinds de begintijd van TeVoet is er van alles gebeurd waarvan Jan Fredrik dacht: dat past bij TeVoet. Maar veel is commercieel geworden en/of door Wandelnet opgepikt. Maar ook Wandelnet heeft niet de originele functie meer van wandelplatform.

Regiocontactpersoon

In 1999 werd hem gevraagd om regiocontactpersoon te worden. Maar al gauw kreeg hij de rol van regiocoördinator

toebedeeld, met allerlei taken en plichten. Contacten leggen en onderhandelen met instanties zoals gemeenten en provincies ligt hem echter niet zo goed. Er zijn mensen die daar beter in zijn. Hij wil graag in het veld zijn. Hij is iemand die graag alleen of met zijn vrouw wandelt. Met meerderen wandelen heeft als gevaar dat je "gezellig kletst en niets meer ziet. Je dreigt daardoor verkeerd te lopen als je een uitgezette route loopt." Hij zet zelf routes uit, maar loopt ook graag langs bestaande routes. Hij heeft als contactpersoon, als sympathiserend lid, wandelingen georganiseerd. Die hebben vooral te maken met wat hij leuk vindt: wandelen en landschap,

Wandelnetwerken

Jan Frederik vindt dat wandelnetwerken een zinvol voordeel voor de individuele wandelaar bieden, zoals de fietsknooppunten dat doen voor de fietsers. Zelf is hij meer van de boekjes, bijvoorbeeld van Gegarandeerd Onregelmatig. Voor TeVoet heeft hij wandelingen uitgezet in gebieden met een wandelnetwerk, maar aan de hand van een kaart. Hij wil namelijk ook doorsteekjes kunnen maken. Hij wil plannen en lopen met een papieren kaart, niet met een mobiele telefoon. Hij vindt zichzelf te oud om te beoordelen hoe zinvol het is om wandelnetwerken voor mobiles geschikt te maken. Kaarten en boekjes verouderen, maar hij zou van tevoren checken of er nog bussen rijden etc., als het boekje te oud is. Dat is juist onderdeel van het voorbereiden van een wandeling. En er blijft vraag naar boekjes. Bij het ontwikkelen van wandelnetwerken moet de horeca erin, hoewel hij daar ook slechte ervaringen mee heeft (gesloten in de winter of buiten het weekend). Er moet geld mee te verdienen zijn, vindt onder andere de Provincie. Zijn standpunt is: het wandelnetwerk is primair voor de wandelaar, de rest is secundair.

Altijd onverhard?

Bij voorkeur onverhard, vindt Jan Frederik. Het stoort hem dat mooie onverharde verbindingen soms niet worden toegestaan, maar komt iemand met het idee daar een fietspad te maken, dan kan het ineens wel, beton erover geen bezwaar. En zo worden ook mooie onverharde paden makkelijk veranderd in betonstroken. Terecht en goed dat TeVoet zich daartegen verzet. Jan Frederik vindt dat je niet altijd per se onverhard moet willen lopen. In de gids "Wandelen naar het hart van Flevoland" (uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig) staan wandelingen beschreven die misschien voor sommige verstokte onverharde wandelaars routes voor masochisten zijn. Maar de routes naar het observatorium Robert Morris bij Lelystad over fietspaadjes tussen akkers, langs landschapskunstwerken in de provincie zijn prachtig. En als je zelf een wandeling in Flevoland wilt uitzetten: routemakers kiezen vaak voor Schokland, maar er zijn meer mooie plekken. Kijk op de kaart van de provincie en zoek de bosgebieden op. Jan Frederik neemt je binnenkort graag mee op een wandeling bij Schokland. En die is grotendeels onverhard!

geologie en geschiedenis. Begin jaren 2000 had je de wandelweken in de maand september, dan organiseerde hij wandelingen. Veel stukjes heeft hij daarover in LV geschreven. Voor hem als leraar aardrijkskunde is het landschap het meest interessant. Misschien is het een paradox: Jan Frederik organiseert dan wel wandelingen voor groepen mensen, maar dan zorgt hij er wel voor dat de deelnemers goed letten op het landschap.

In zijn contacten met instanties heeft hij gemerkt dat het moeilijk is te voorkomen dat paden worden verhard, dat frustrert hem. Samen met Scouting heeft hij 15 jaar geleden een inventarisatie van wandelmogelijkheden voor de gemeente Noordoostpolder gemaakt. Zijn rapport ligt ergens onderin een la. Nu heeft een commercieel bureau hetzelfde geschreven, niets nieuws. Gelukkig lukt dat in sommige regio's, zoals in Zuid-Holland wat beter.

Pionierspad

Op het ogenblik heeft hij contact met een vertegenwoordiger van Wandelnet voor het herzien van het LAW Pionierspad. Zo hoort hij van overleg met de Provincie en andere partijen. De Provincie lijkt nu wat meer aandacht te krijgen voor de recreatieve mogelijkheden van het wandelen. Probleem is wel dat ze liever een commercieel bureau voor een flink bedrag inhuren dan dat ze (voor weinig geld!) hun oor te luisteren leggen bij de individuele wandelaar. Het is nu van belang geld binnen te halen voor herstel van het Pionierspad, onderdeel van LAW 1. Het zou een gemis zijn als er geen LAW door Flevoland loopt. Het is nu verouderd, maar de hoogtepunten van de provincie zitten wel in

dat pad. Dankzij zijn vroegere inbreng gaat een deel door het bos en niet over verharde fietspaden. Ook is ooit op zijn suggestie een stuk van 5 km verhard verplaatst naar boerenland. Maar helaas was dat niet te belopen: de boeren werkten niet mee. Een keer heeft hij het uitgeprobeerd met wat leerlingen van hem, het lukte hen in hartje winter toen alles bevroren was. Jan Frederik is momenteel markeerder van de eerste 15 km van het Pionierspad binnen de Noordoostpolder.

Boerenlandpaden

Er zijn boerenlandpaden in de provincie Flevoland, een initiatief ooit opgezet door een idealistische, biologische boer. Mensen moesten kennis nemen van het land, de planten en de bloemen. "Op de Kuierlatten" werd het genoemd. Er volgde samenwerking met meer boeren. Oorspronkelijk was er een Bestuur van boeren, nu is het een verantwoordelijkheid van Landschapsbeheer. Helaas verwaterde het initiatief wat: er waren veel vrijwilligers nodig voor de controle van de paden, voor de bebording. Ook verminderde de belangstelling onder de boeren. Dat heeft een aantal redenen, waaronder het feit dat er geen boerenlandregeling meer is waarbij boeren subsidie krijgen voor het open houden van hun land voor wandelaars. Ook is er de generatiewisseling: de jongere generatie boeren lijkt het minder te interesseren, de kinderen zijn niet bekend met de regeling of bereid hun land open te stellen. Het land wordt verhuurd, maar de huurders weten niet van de regeling of hebben er geen boodschap aan. Het is dus vaak weer lopen over geploegde rillen, hoewel de eisen aan de boerenlandpaden zwart op wit staan.

Uitnodiging TeVoetwandeling

Leven met water

Datum: zaterdag 13 oktober; Lengte: 15 km; Startlocatie: Restaurant Schokland, Middelbuurt 2, 8319 AB Schokland; Verzamelen om 11.00 uur. Reizen per OV: Reis naar station Kampen. Vandaar bus 141 richting Urk. Uitstappen halte Ens, Ens. Bij voldoende aanmeldingen en goed weer rijdt er voor TeVoet na aankomst bus om 10.45 uur een tractor met rondritwagen naar het restaurant. Deze brengt de deelnemers ook weer terug naar de bushalte. Rijdt de tractor niet, dan regelt

TeVoet vervoer per regiotali. Opgeven bij Jan Frederik Lubbers, tel. 06 23232063, e-mail: tevoet@flevoland.nl. Geef ook door als je gebruik wilt maken van het vervoer van Ens naar Schokland (uiterlijk donderdag 11 oktober).

Al wandelend zien en horen we hoe de bewoners van het voormalige eiland Schokland en de Noordoostpolder leven met water. Vaak was water de grote vijand en belaagde de bevolking zodanig dat zij zelfs het eiland moest verlaten, maar ook zorgde de aanwezigheid van

water voor voedsel en een inkomen. Tijdens de wandeling pauzeren we in bezoekerscentrum De Gesteentetuin, waar we onze meegebrachte lunch kunnen gebruiken.

Met vriendelijke groet,
Jan Frederik Lubbers

Wandelen in Flevoland op de bodem van de Zuiderzee

Wandelaars zijn nog vrij onbekend met Flevoland, maar wie bij een wandeling van een site een reactie achterlaat, is vaak positief verrast. Dit zijn de belangrijkste wandelgebieden, ingedeeld naar de drie gebieden waaruit Flevoland bestaat.

De Noordoostpolder:

- Kuinderbos
- Voorsterbos incl. Waterloopbos
- Schokland en Schokkerbos
- Urkerbos

Op Urk kun je bij het museum Het Oude Raadhuis routebeschrijvingen krijgen van drie gemarkeerde routes. Die van 5 en 12 km zijn het aantrekkelijkst met een wandeling door het dorp en een uitbreiding door het Urkerbos. Het Waterloopbos bij Marknesse/Kraggenburg is een mysterieus bos met schaalmodellen waarmee proeven zijn gedaan voor waterstaatkundige werken die in Nederland en elders in de wereld zijn uitgevoerd.

Oostelijk Flevoland:

- De bossen langs de randmeren
 - Knarbos (met Wilgenreservaat in Zuidelijk Flevoland)
 - Larserbos
 - Stadsbossen bij Lelystad en het Oostvaardersveld
 - Het Natuurpark
- Het natuurpark is een terrein met een afwisselend waterrijk en parkachtig landschap. Er leven met uitsterven bedreigde diersoorten zoals wisenten,

przewalskipaarden, otters, bevers. Ook minder bedreigde soorten komen er voor. In het bezoekerscentrum is een kaart en een wandelrouteboekje verkrijgbaar. Het Oostvaardersveld is de Oostvaardersplassen in het klein, maar dan voordat door overbegrazing het hele gebied werd kaalgevreten. Bij het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer in Lelystad kan men starten voor (korte) routes door de Oostvaardersplassen en het Oostvaardersveld.

Zuidelijk Flevoland:

- De bossen langs de randmeren
 - De stadsbossen bij Almere
 - Lepelaarplassen en Wilgenbos
 - Het Horsterwold bij Zeewolde
- Het Horsterwold bij Zeewolde is het grootste loofbos van Nederland. Almere beschikt over een wandelnetwerk, dat veelal over geasfalteerde paden gaat, maar wel de groene gebieden zoekt. Meer informatie op Almerepad.nl.

Wie routes in deze gebieden wil lopen kan terecht op de sites van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Flevolandschap. Voor wandelingen over boerenland kun je terecht bij

“Op de kuierratten” op de site van Landschapsbeheer Flevoland. Meestal gaat het hier om korte routes. In april is er een Tulpenwandeltocht in de Noordoostpolder die voor een deel over boerenland gaat. Lange routes zijn op diverse wandelsites te vinden. Wil je Flevoland goed leren kennen dan loop je het Pionierspad (LAW 1-2) van Steenwijk naar Muiden. De gids is uitverkocht, een nieuwe versie verschijnt mogelijk in 2019 of 2020. Of je kiest voor de gids “Wandelen naar het hart van Flevoland” (uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig). Vanaf 11 plaatsen langs de voormalige Zuiderzeekust en een keer vanaf Urk loop je door het nieuwe land naar het Observatorium Robert Morris bij Lelystad. Vanwege het vele asfalt misschien niet passend bij TeVoet, maar zeker een uitdaging. Tot slot vestig ik de aandacht op Ommetje Rondje Lelystad, dat de natuurgebieden rondom Lelystad verbindt. De route is 42 km lang en in kortere etappes in te delen. Te vinden op de site van het IVN, afdeling Lelystad.

Jan Frederik Lubbers

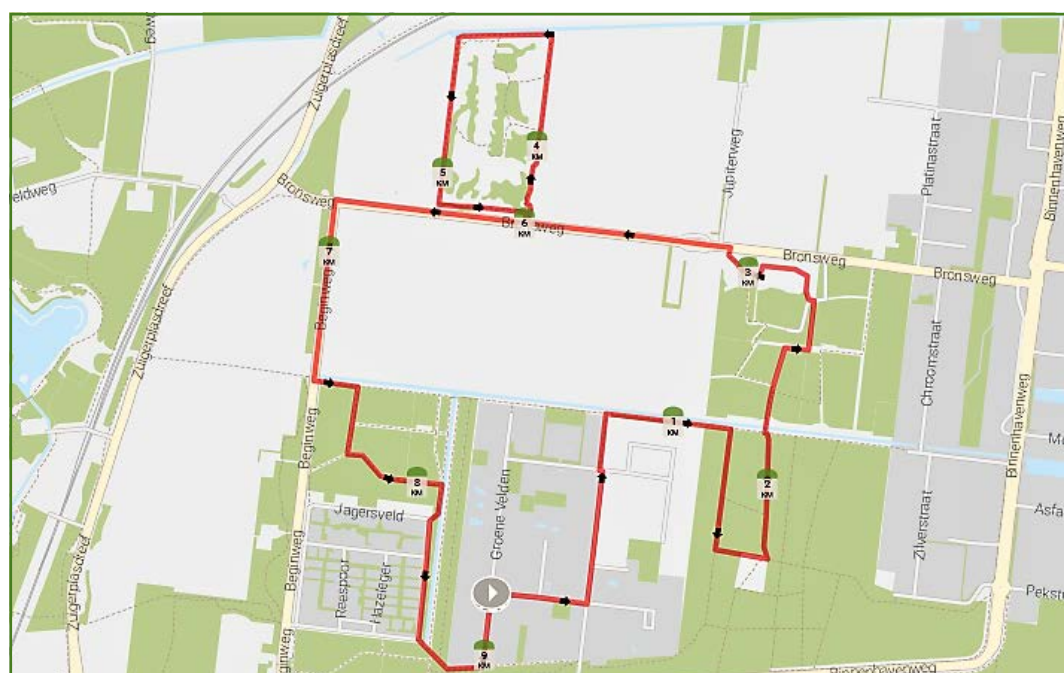
Kuieren op het Poelenpad

Wandelen over het Poelenpad is kennismaken met een verrassend buitengebied van Lelystad en kuieren langs negen poelen. De wandeling over het Poelenpad begint bij Eva's Keukentuin in de wijk De Groene Velden. Sinds 1998 mogen hier "groene" bedrijven zich vestigen op agrarisch bedrijventerrein.

Wonen en werken gaat hier samen in de ruim opgezette wijk met grote woningen op flinke kavels, zodat er bij veel woningen plek is voor weilanden met paarden. Die laatste ontbreken dan ook niet en als je de wijk verlaat en onverhard langs water en over het ruiterspad door het Oostervaartbos loopt, is het slalommen om de paardenpoep. Na het Oostervaartbos ga je ook nog door het Bergbos en het Jagersbos, bossen die in 50 jaar zijn uitgegroeid tot volwassen bossen met populier, wilg, es en eik.

Lopend langs de Bronsweg en Beginweg doet het zanderige landschap denken aan de rand van een duingebied, even later aan het coulissenlandschap van de Achterhoek. Dat is wat anders dan weidse poldervergezichten. Hier wordt biologisch geboerd, door schaalvergroting zijn er van de 13 boeren slechts 4 over. Te midden van

de biologische landbouwbedrijven bevindt zich 't Zand A72, waar de route een ommetje maakt. A72 wijst niet naar een snelweg, het is het nummer van de kavel waarop dit voormalige zanddepot ligt. De polders in Flevoland zijn bij het ontginnen ingedeeld in secties (aangegeven met een letter), waarbinnen de kavels een nummer kregen. Op kavel A72 werd echter geen boerenbedrijf gevestigd, maar een zanddepot aangelegd. Nu is het een natuurgebied vol struweel dat veel zangvogels trekt. Door de kalkrijke zandgrond vind je er ook bijzondere plantensoorten die kenmerkend zijn voor kalkrijke natte duinvalleien. Hoogzomer staat het riet hier achter op de kavel zo hoog dat je met moeite een pad kunt vinden. Heb je echter geluk dan kun je afwijkend van de kaart over een gemaaid pad, stippellijn op de kaart, midden door het bos en de struiken naar de noordkant. Via een duidelijk pad langs de rand

OM TE LOPEN

Poelenpad, 8,3 km. Te vinden op de site van Landschapsbeheer Flevoland. Kijk bij activiteiten, Op de Kuierlatten. Start: Eva's keuken, De Groene Velden 145, Lelystad. OV: Vanaf station Lelystad Centrum buurtbus lijn 9. Haltes Bronsweg en Beginweg (52°32'13.2"N 5°29'16.5"E) liggen aan de route. Zie ook de website bij <wandelroutes> <routes van anderen>

loop je terug naar de ingang. Ook in dit natuurgebied liggen poelen. In de winter kunnen sommige gedeeltes van dit gebied onder water staan, maar tijdens deze waarschijnlijk droogste zomer sinds het begin van de metingen van het KNMI is er nergens water te bekennen. Na het Jagersbos gaat de route langs woonwijk Jagersveld. In zo'n groene omgeving moet het heerlijk wonen zijn. Aan de met riet bedekte huizen te zien heeft Lelystad zijn welgestelde bewoners goed in het groen verborgen.

Het Poelenpad is de nieuwste wandeling van "Op de kuierlatten, wandelen over boerenland", al loop je bij deze wandeling niet over het land van boeren. De wandeling is niet bewegwijzerd met bordjes, wat in de bossen soms onduidelijkheid geeft. Zeker als kaart en routebeschrijving niet overeenkomen zoals in het Jagersbos. Ook kan de routebeschrijving op enkele punten helderder.

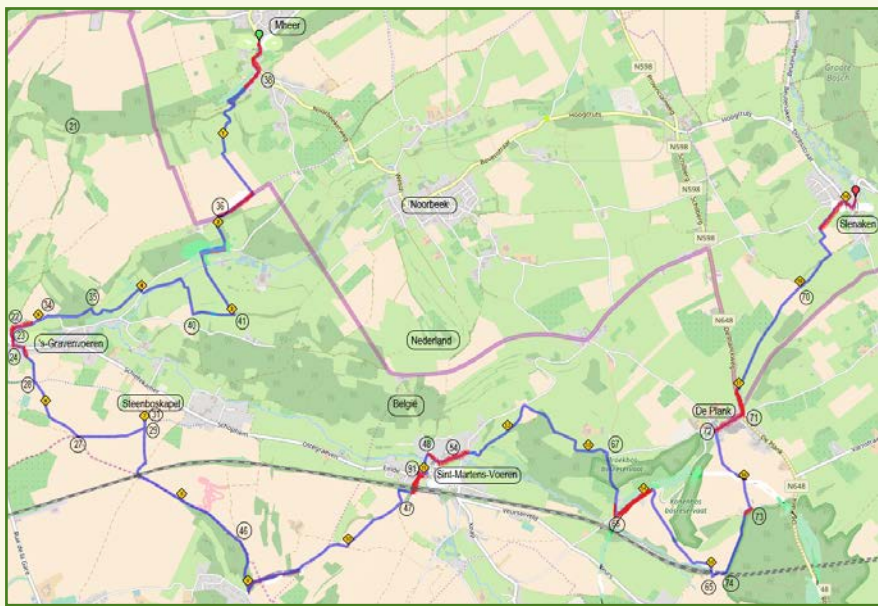
Daarvoor zal TeVoet suggesties aandragen bij Landschapsbeheer. De route kan worden gedownload en afgedrukt, zoals de site ook aangeeft, maar het hele verhaal in 17 pagina's is wel veel. Handiger is het alleen kaart en routebeschrijving te kopiëren en af te drukken. Maar wie op stap wil met smartphone kan gebruik maken van de aangegeven coördinaten en de route met de QR-code downloaden bij het beginpunt.

Jan Frederik Lubbers

TeVoet wandeling: Door de Voerstreek - een internationale Limburgse wandeling

Dat Zuid-Limburg een fraai en aantrekkelijk wandelgebied is, is algemeen bekend. Maar hoe zit het aan de andere kant van de grens? Daar ligt de Voerstreek, een voor veel Nederlanders betrekkelijk onbekend gebied. Om dat beter te leren kennen is er deze wandeling die je voert van Mheer in “ons” Limburg door de Voerstreek, en weer terug in “ons” Limburg naar Slenaken.

De Voerstreek

De Voerstreek is het hart van het Euregionale landschapspark in de driehoek tussen Maastricht, Luik en Aken. De naam is ontleend aan het riviertje de Voer, dat stroomt van Sint-Pieters Voeren naar de Maas. De streek is het overgangsgebied tussen het Nederlands-Limburgse heuvelland, het weidelandschap Land van Herve in het zuiden en de glooiende agrarische Haspengouw in het westen. Het kenmerkt zich door een enorme landschappelijke verscheidenheid: oude Maasterrassen, uitgestrekte leemplateau's, weiden en bossen, asymmetrische dalen, holle wegen en grubben, poelen, vuursteen- en mergelafzettingen. Dat is het resultaat van oeroude geologische activiteiten en millennia van erosie en menselijke activiteiten: zo wijzen sporen van rendierjagers en vuursteengroeven op een zeer oude bewoning.

Ook de flora en fauna hebben de kenmerken van zo'n overgangsgebied. De westelijke Atlantische en de Midden-Europese flora gaan hier in elkaar over. Met de geheel eigen geologische situatie leidde dit tot een zeer gevarieerde plantenwereld met vele bijzondere soorten, hetgeen gepaard gaat met een grote verscheidenheid van de Voerense dierenwereld.

In Voeren zijn vele sporen van de lange bewoningsgeschiedenis te vinden. Uit de Romeinse tijd stammen de overblijfselen van enkele villa's: dit gebied lag dicht bij de belangrijke verbindingsweg van Brussel via Maastricht naar Keulen. Na de tijd van Karel de Grote vonden ingrijpende ontwikkelingen plaats. Landsgrenzen bestonden toen nog niet: de macht was wisselend in handen van hertogen, aartsbisschoppen, de Duitse keizer en vele kleinere heersers, die elkaar regelmatig bekampten. Deze

turbulente tijd had tot resultaat dat de Voerstreek in het begin van de 13de eeuw was verdeeld over verschillende machthebbers. Het oosten behoorde tot het hertogdom Limburg (waartoe o.a. ook delen van het huidige Nederlands Limburg behoorden), het westen tot het Land van Dalhem (waartoe ook delen van Nederlands Limburg behoorden). Aan het eind van die eeuw (in 1288) werd het hele gebied veroverd door de hertog van Brabant (die zijn hoofdvestiging in Brussel had), de samengevoegde regio stond bekend onder de naam “Landen van Overmaze”.

De opvolgende hertogen van Brabant zetten de samenvoegingen voort; uiteindelijk werden de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden één. Door erfopvolging werd de hertog koning van Spanje; de Nederlanden werden Spaans. Dat duurde tot de Tachtigjarige Oorlog: het noorden kwam in opstand en scheidde zich uiteindelijk af. Bij de Vrede van Münster werden de staatsgrenzen getrokken ongeveer zoals ze nu zijn; met taalgrenzen werd geen rekening gehouden. Dat had o.a. tot gevolg dat de Voerstreek een taalkundig geïsoleerd gebied werd, aan drie kanten omringd door Franstalig en Duitstalig Spaans gebied, in het noorden door een vreemde mogendheid. Na de Franse tijd waren de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden weer kortstondig verenigd. Maar na de Belgische opstand van 1830 scheidden zij in 1839 weer, waarbij de oude staatsgrenzen terugkwamen en de Voerstreek deel van Wallonië bleef. Dat het gebied taalkundig weer geïsoleerd werd was geen punt: in heel Vlaanderen was het Frans de officiële taal. Vanaf het begin van de 20ste eeuw kwam daar verandering in met de groei

van het verzet tegen de dominantie van het Frans boven de volkstaal van de meerderheid. Uiteindelijk leidde dat er toe dat de Voerstreek in 1963 deel werd van de provincie Limburg met op gemeentelijk niveau speciale "faciliteiten" voor de Franstaligen; het resterende Overdijetse gebied bleef deel van Wallonië met het Duits als officiële taal en "faciliteiten" voor de Franstaligen. Deze herschikking verliep niet zonder slag of stoot: nog tot 2001 waren er regelmatig strubbelingen. Sindsdien is het op taalgebied betrekkelijk rustig.

Mheer

Mheer ligt op een uitloper van het plateau van Margraten tussen twee droogdalen (dalen zonder rivier of beek, ontstaan in de ijstijd). Het heeft twee kernen met daartussen het kasteel. In feite is Mheer ook een Voerendorp: het was oorspronkelijk deel van de parochie 's-Gravenvoeren en behoorde lange tijd tot het graafschap Voeren/Dalhem. Mheer kent een roerige geschiedenis: het behoorde in de loop der tijd o.a. tot Voeren, Limburg, Brabant, Luik, Keulen, Pruisen, Spanje, Habsburg, Frankrijk, België en Nederland. (Nederlands) Limburg bestond tot in de 19de eeuw uit een groot aantal Bestuurlijk losse gebiedjes; misschien is het toevallig dat Mheer bij de scheidingen aan het noorden is toegewezen. Eigenlijk is het pas sinds WO I meer op het noorden gericht geraakt toen het op de zwaarbewaakte grens van het oorlogsgebied lag. Het kasteel van Mheer stamt uit de

14de eeuw; de oorspronkelijke familie woont er nog steeds. De kasteelheer werd in 1839 de eerste gouverneur van (Belgisch) Limburg. De kerk is ontworpen door Pierre Cuypers, beroemd van o.a. het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam. (Anekdote: dit is Cuypers' meest bescheiden bouwwerk: omdat zijn oorspronkelijke grootse ontwerp door geldgebrek niet volledig kon worden uitgevoerd is deze "eenvoudige" versie overgebleven.) Mheer kent nog vele originele festiviteiten en gebruiken, als b.v. het "Mei-den" feest: de den die tegenover de kerk is opgericht. Vraag ter plaatse om het (inspirerende) verhaal.

Tussen Mheer en 's-Gravenvoeren

Vanaf Mheer begin je met de afdaling

OM TE LOPEN

Om te lopen

De wandeling begint in Mheer bij de Sint Lambertuskerk en de toegang tot het kasteel vlak bij bushalte Mheer Kerk (ga even door de poort naar de binnenplaats van het kasteel, dat verder niet toegankelijk is). De wandeling eindigt in Slenaken bij bushalte Slenaken Vallei. Terug naar Mheer: bus 75 ri Maastricht. De totale lengte van de wandeling is 19,3 km en is buiten de dorpen vrijwel volledig onverhard. De routebeschrijving maakt gebruik van het Wandelnetwerk Voerstreek, behoudens de aansluitingen van begin- en eindpunt.

Horeca: in de dorpen Mheer, 's-Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren en Slenaken. Onderweg bij kasteel Altenbroek. O.V.: Mheer en Slenaken liggen aan dezelfde buslijn 75 vanuit/naar Maastricht NS.

Gedetailleerde routebeschrijving is te vinden op de website www.tevoet.nl
<wandelroutes><tevoet wandelroutes>

van het Plateau van Margraten. Direct buiten de bebouwde kom duik je in een holle weg, een weg door een uitgesleten watergang in een heuvelhelling (een grubbe). De weg voert langs het Hoogbos, dat ligt op de steile noordhelling van de Horstergrub. Dan ga je over het hooggelegen akkerland naar de Koetsweg, die ligt op de grens met België. In het algemeen bestaat de ondergrond in de Voerstreek uit klei, mergel en kalk, veelal afgedekt door een vruchtbare laag van fijne leem, de löss. Op steile hellingen spoelt deze vruchtbare laag, gemakkelijk af, waarna

een zure, onvruchtbare bodem vol silex en klei overblijft die alleen geschikt is voor bosbouw. Op minder steile hellingen bleef de oorspronkelijke kalklaag aanwezig waardoor die geschikt zijn voor weilanden en boomgaarden. Op de vlakke laagste delen vind je voornamelijk akkerbouw. Dit deel van het traject laat je uitgebreid kennismaken met deze verschillende landschappen en het aantrekkelijke heuvelland. In de omgeving van kasteel Altenbroek (rond knp 39) zie je in de wegbermen de ingangen van een stuk of wat dassenburchten: er zijn er hier een stuk of 12! Aan het eind van dit traject steek je de Voer over en bent in het centrum van 's-Gravenvoeren.

's-Gravenvoeren

's-Gravenvoeren heeft een bijzonder rijk verleden. Al in het neolithicum woonden hier mensen, en er zijn resten van een Romeinse villa gevonden (delen daarvan zijn in de 19de eeuw gebruikt bij de bouw van de Steenboskapel, zie verderop).

's-Gravenvoeren ontwikkelde zich in de vroege middeleeuwen tot het centrum van dit gebied, de Heren van Voeren hadden hier hun woonplaats. Maar in 1080 verhuisden ze naar Dalhem, een beter te verdedigen plek. 's-Gravenvoeren verloor zijn centrumfunctie.

In 's-Gravenvoeren steek je voor het eerst de Voer over. Een bescheiden riviertje, maar de trotse naamgever van de streek. En pas op in het regenseizoen: het vriendelijke stroompje kan zich dan groots tonen! De Voer was tot in het begin van de 20ste eeuw belangrijk voor de drinkwatervoorziening van het dorp; diverse gietijzeren pompen getuigen daar nog van. Veel bouwwerken in het dorp dateren uit de 18de eeuw zoals diverse boerderijen, herenhuizen, de kerk en het dorpspleintje van Kinkenberg. Mogelijk was er toen een bijzondere periode van welvaart, gestimuleerd door de 8 watermolens die toen door de Voer werden aangedreven en voor de nodige bedrijvigheid zorgden.

Van 's-Gravenvoeren naar Sint-Martens-Voeren

Het eerste deel van dit traject voert over het leemplateau ten zuiden van 's-Gravenvoeren, grotendeels gebruikt voor akkerbouw. Onderweg kom je

langs diverse kapelletjes, zeer geschikt om de zegen over je wandeling af te roepen.

Een bijzonder kapelletje is de Steenboskapel bij knp 31. Bij de bouw van deze kapel in de 19de eeuw werden verschillende delen van de oude Romeinse villa gebruikt, die in de omgeving waren gevonden. In de kapel bevinden zich "originele" relikwieën van het Heilig Kruis en van heiligen die bescherming kunnen bieden voor het boerenbedrijf.

Even verderop ga je onder de spoorlijn Antwerpen-Tongeren-Aken door. Deze spoorlijn is in WO I aangelegd door de Duitse bezetter omdat vanwege de Nederlandse neutraliteit de "IJzeren Rijn", de spoorlijn Antwerpen-Roermond-Mönchengladbach, niet meer beschikbaar was. Je zult deze spoorlijn nog vaker tegenkomen. Na de spoorlijn gaan we een stuk stevig omhoog en door het Bos van Groensdael naar de Weesterheide: een klim van zo'n 75 m. Boven kun je genieten van fraaie vergezichten. Achter je in het noordwesten aan de horizon de Pietersberg bij Maastricht, op een gegeven moment rechts beneden Sint-Pieters-Voeren met zijn (voormalige) Commanderie van de Duitse Orde en het Sint-Pieterskerkje en naar het noordoosten Sint-Martens-Voeren en het monumentale spoorwegviaduct over het Voerdal. (De Duitse Orde beheerde vanaf de vroege Middeleeuwen vele pleisterplaatsen voor pelgrims op de belangrijkste pelgrimsroutes overall in Europa.) Vervolgens daal je af het Voerdal in en loopt onder het spoorwegviaduct door, Sint-Martens-Voeren binnen.

Sint-Martens-Voeren

Na de verhuizing van de Heren van Voeren van 's-Gravenvoeren naar Dalhem ontwikkelde Sint-Martens-Voeren zich tot administratief en cultureel centrum van de streek. Het kent een aantal historische bouwwerken zoals de kerktoren uit de 12de eeuw, de kerk zelf uit de 17de eeuw en diverse andere gebouwen uit de 18de en 19de eeuw. En nergens in Vlaanderen zijn zoveel gebouwen te vinden als hier in de omgeving die geheel of gedeeltelijk met silex (vuursteen) zijn opgetrokken! Kort na knp 91 slaat de route links af over een bruggetje over de Voer.

Dan passeer je de Sint-Martinuskerk, gebouwd op een kunstmatige heuvel. In de kerk bevinden zich diverse historische elementen als de toren uit de 12de eeuw, de doopvont is uit de 13de eeuw en het schip en koor uit de 18de eeuw.

Van Sint-Martens-Voeren naar Slenaken

Tot slot een aantrekkelijk en gevarieerd traject door bossen en velden met mooie panoramâ's, holle wegen, steile hellingen, bronnen met het helderste water en de ingang van de langste spoortunnel van België (ruim 2 km). En de liefhebber van een stevige klim komt volledig aan zijn of haar trekken! Je gaat vanuit Sint-Martens-Voeren het vriendelijke Veursdal in. Heb je tijd? Ga dan even op en neer naar Veurs. Daar vind je een fraaie verzameling vakwerkhuisen! Dan ga je nog één keer met een stevige klim omhoog langs de helling van het Veursbos naar het plateau om vanaf de Sint Rochuskapel geleidelijk af te dalen naar Slenaken in het Gulpdal. Onderweg de fraaiste vergezichten over de oostelijk Voerstreek en het Gulpdal.

Slenaken

Ook Slenaken heeft wortels in de Voerstreek. Het was in het begin van zijn bestaan (in de 14de eeuw) deel van de parochie Sint-Martens-Voeren; pas in de 17de eeuw werd het zelfstandig. Na een wonder (in 1428 zag een herder zijn schapen knielen voor een kruis in een brandende doornenstruik) werd er een kapel gebouwd die uitgroeide tot het klooster Heilig Kruis. In de 18de eeuw werd Slenaken deel van de vrije heerlijkheid Wittem. Slenaken is schilderachtig gelegen in het dal van de Gulp onder aan het Plateau van Margraten. In het dal een fraai slingerende Gulp met groene oevers; op de hellingen hellingbossen, holle wegen, fruitboomgaarden, natuurgebieden en mooie wandelwegen. De Tuin van het Heuvelland!

Met dank aan Rien van den Berg voor het beschikbaar stellen van de route en Bea Tilanus voor haar informatie over Mheer en omgeving. Verder is veel informatie verkregen uit het boek "Voeren" van Guido Sweron

Jos van der Heiden

Wandelroutes op de website

In Lopend Vuur worden naast verenigingsnieuws ook wandelroutes besproken. Dat kunnen verslagen zijn van TeVoetwandelingen, wandelroutes die gemaakt zijn door TeVoeters, of die interessant zijn voor TeVoeters. In Lopend Vuur ligt het accent op de TeVoet(wandel)activiteit en op de achtergrondinformatie b.v. over landschap, geologie, natuur of cultuurhistorie. De praktische route-informatie is beperkt. Er is wel altijd een overzichtskaartje van de route. Voor gedetailleerde informatie wordt verwezen naar de website: www.tevoet.nl/wandelroutes. Hier vind je twee subtabbladen: TeVoet wandelroutes en Routes van anderen.

TeVoet wandelroutes

Hier vind je de wandelroutes die door TeVoeters zijn gemaakt. Ze worden genummerd, de meest recent gemaakte route staat bovenaan. Je ziet dan in eerste instantie een overzicht van de wandelroutes. In de titel zie je in welke provincie de route ligt. Verder zie je de kerninformatie: wie de route maakte, van waar naar waar de route loopt, de lengte, en een indicatie van het % onverhard. Door te klikken op de titel of op <Lees meer> wordt alle informatie over de route zichtbaar. Om terug te keren naar de lijst kun je klikken op <TeVoet wandelroutes>.

Van iedere TeVoet wandelroute zie je dan de volgende extra informatie: een overzichtskaart van de route, meer gegevens van begin- en eindpunt, een link naar een detailkaart, soms een routebeschrijving, en een link naar de route in Routeyou (www.routeyou.com). Bij veel routes zijn ook links naar aanvullende informatie.

Door te klikken op <Routeyou> opent de route in een nieuw venster. Het Routeyou-programma geeft je de mogelijkheid om de route te printen of bestanden te downloaden voor de GPS of de smartphone. Een handleiding voor

het gebruik van de TeVoet wandelroutes in Routeyou is te vinden op de website (<Belangenbehartiging> <Achtergrond informatie>).

Routes van anderen

In deze rubriek is informatie te vinden over wandelroutes van anderen die aansluiten bij de wandelwensen van TeVoeters. Met toestemming van de maker wordt de wandelroute gepubliceerd op dezelfde wijze als de TeVoet wandelroutes. Bij deze wandelingen worden links opgenomen naar ander wandelaanbod van de maker(s). Dus ook als de getoonde wandeling niet in

de regio is waar je wat zoekt, kan het zinvol zijn de aanvullende informatie te bekijken. Op wandelroutes van anderen wordt ook gewezen in "Wandelnieuws" in de rubriek "Nieuws". In deze berichten (die twee maal per maand verschijnen) wordt gewezen op aankondigingen van groepswandelingen en wandelroutes. Ook hier is het devies: klik op <Lees meer> en klik vervolgens zoveel mogelijk door (op de groene woorden kun je klikken). Er gaan dan nieuwe wandelwerelden voor je open.

Alice Drenthe

Oproep: wijs ons op mooie wandelroutes

De besproken rubrieken zijn prima geschikt om andere TeVoeters te wijzen op mooie wandelroutes. Heb je een eigen favoriete wandelroute bij jou in de buurt: neem contact op en we maken

er een TeVoet wandelroute van. Of wijs ons op mooie bestaande wandelroutes, dan kunnen we ze opnemen in Routes van anderen, of in Wandelnieuws.

Het Zoddenpad in het Utrechtse Noorderpark

Op een doordeweekse stralende voorjaarsdag het klompenpad Zoddenpad gelopen samen met een biologe. De biologe was stomverbaasd door de rijkdom aan vogels en planten in dit gebied. De wandeling van 13 km gaat door de weer in moerasnatuur veranderde polders tussen Utrecht en Hilversum. Pas sinds zomer 2017 is deze wandeling mogelijk dankzij Natuurmonumenten. Dit pad gaat deels over een korte nieuwe dijk, die in 2017 is aangelegd om een (water)scheiding te maken tussen de boeren weilanden en de nieuwe natuurgebieden ten zuidoosten van de Loosdrechtse Plassen.

Grappig is dat we als TeVoet Utrecht al in 2012 een "wens"pad op de plaats van de dijk hebben getekend bij onze inventarisatie voor Recreatie Midden Nederland. Bij ons ontwerp in 2015 voor het knooppunten systeem bleek

Natuurmonumenten hier al mee bezig. In dit gebied wordt al jaren veel werk gemaakt van het verbeteren van het netwerk van natuurgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur rond Utrecht. Op de site van

Natuurmonumenten zelf wordt terecht lyrisch gesproken over dit gebied.

De Tienhovense Plassen zijn belangrijk voor weide-, water- en moerasvogels. Zo broeden er zeldzame broedvogels als de roerdomp en zwarte stern. Weidevogels als grutto, tureluur, watersnip bevolken het gebied. En in het bos leven dassen, hermelijnen en eekhoortjes. Verder zijn er noordse woelmuis, kamsalamanders en vele soorten libellen en waterjuffers gesignaleerd. Bijzonder zijn de planten die gebonden zijn aan kwelwater zoals krabbescheer, waterviolier, holpijp, waterdriëblad en blaasjeskruid. Maar ook groeit er winterpostelein, pastinaak en dauwbraam. Langs de Kanaaldijk groeit agrimonie. Er is voedselrijke grond afgeplagd en er zijn poelen en natuurvriendelijke oevers aangelegd om bijzondere planten en dieren een kans te geven. In het authentieke landschap van moeras en moerasbos is het oude vervingingspatroon nog herkenbaar. Natuurmonumenten maakt soms

OM TE LOPEN

Voor het Zoddenpad volg je de wandelknooppunten in het Noorderpark (zie <https://recreatiemiddennederland.nl/wandelplanner/> van knp 13 via achtereenvolgens 14, 74, 73, 66, 67 en weer terug naar 13). Iets meer informatie is te vinden op <https://klompenpaden.nl/klompenpad/zoddenpad/>. Zeker 50% is onverhard, een gedeelte fietspadenbeton en de rest rustig asfalt. Ook te vinden op tevoet.nl
<wandelroutes>
<wandelroutes van anderen>

dichtgegroeide petgaten weer open, of graaft nieuwe. Zo behoudt ze de plantensoorten die bij de verschillende verlandingsstadia horen. Mijn biologe kon niet wachten om er rustig alleen te wandelen met verrekijker.

Wipwatermolen

Aan de Dwarsdijk staat een Hollandse wipwatermolen, genaamd De Trouwe Wachter. Deze molen verzorgde vanaf 1832 tot 1948 de bemaling van de Oostelijke Binnenpolder. In de oorlogsjaren was deze molen een echte trouwe wachter, want aan de stand van de wieken was te zien of er een razzia aan

de gang was (er waren veel onderduikers in de omgeving aanwezig). Naast de molen ligt een houten schutsluis, die in 1982 geheel werd gerestaureerd.

Streekmuseum Vredegoed

De wandeling start bij het Streekmuseum Vredegoed geopend op woensdag, zaterdag en zondagmiddag van eind maart tot eind oktober, zie <http://www.vredegoed.nl/>, een soort openluchtmuseum in het klein, erg leuk om te bezoeken.

Ineke Thierauf

Eef Boeve overleden

Bij het verschijnen van dit nummer van Lopend Vuur bereikte ons het droevige bericht dat op 17 augustus 2018 Eef Boeve op 84-jarige leeftijd onverwacht is overleden. Eef is vanaf de oprichting zeer actief geweest binnen TeVoet. Hij was een van de

pioniers in de regio Zuid-Holland. Van 1999 tot 2004 was hij bestuurslid van TeVoet. Eef Boeve heeft veel wandelroutes (mee) ontworpen in de regio Delft. Als voorbeelden: de 40 ommetjes in Midden Delfland en de Delflandelijke Routes (wandelingen

vanuit bijzondere horecagelegenheden in Hof van Delfland). Eén rondwandeling is naar hem vernoemd: de Grote Ronde van Eef Boeve. Eef was tot 2013 padcoördinator van het Floris V-pad. Een uitgebreider In Memoriam vindt u op onze website.

Oproepen

Maak gebruik van het barrièrepotje

TeVoet heeft geld beschikbaar gesteld om knelpunten in de wandelinfrastructuur op te lossen. Het geld dat TeVoet beschikbaar stelt voor het oplossen van knelpunten, komt uit het werk dat vrijwilligers in de afgelopen jaren voor betaalde opdrachten hebben ingebracht. Het kan gebruikt worden voor eenmalige investeringen om knelpunten op te lossen en zo de wandelaar ruimer baan te geven. Denk daarbij aan de aanleg van bruggetjes of een trekpontje, het afrasteren van een (nieuw) wandelpad, overstapjes, kortom investeringen in het veld. Het geld is vooral bedoeld om projecten aan te jagen of over een dood punt

heen te helpen: als TeVoet een bijdrage beschikbaar kan stellen zijn andere betrokken partijen sneller bereid ook hun portemonnee te trekken.

Het barrièrepotje is niet bedoeld om adviezen op te stellen of anderszins voor 'papieren doeleinden'. Als dat al nodig is, heeft TeVoet er de afgelopen jaren blijk van gegeven dat ze die adviezen heel goed zelf kan opstellen.

Mocht je in je eigen vrijwilligerswerk tegen een knelpunt aanlopen, dat door een bijdrage uit het barrièrepotje kan worden opgelost, aarzel niet om er gebruik van te maken. Meld je bij de secretaris van het Bestuur van TeVoet.

Redacteur gezocht voor Lopend Vuur

Wie wil samen met de andere leden van TeVoet ons mooie blad Lopend Vuur verzorgen? Het blad verschijnt drie maal per jaar. Meestal is er aan kopij geen gebrek. Maar die moet natuurlijk netjes geordend worden. Daarbij werken we samen met de webredacteur. Wat zetten we in het blad en wat komt op de website? Wat is nieuws en wat is van meer tijdloos belang? Wie vragen we naar haar activiteiten voor TeVoet? Meld je aan bij voorzitter@tevoet.nl

Nieuwe NS-wandelingen 2018

Traditiegetrouw verschijnt elk jaar rond 1 april een viertal nieuwe NS-wandelingen. Wandelingen van station naar station, ontwikkeld door de Nederlandse Spoorwegen in samenwerking met Stichting Wandelnet. En ook traditiegetrouw test TeVoet een of meer van deze wandeltochten en kijkt daarbij vooral naar de onverharde paden.

Voor 2018 zijn de nieuwe wandelingen:

- Overijsselse buitenplaatsen (van Dalfsen naar Zwolle; 11, 15,5 of 17 km),
- Hart van Het Groene Woud (van Boxtel naar Best; 14,5 km),
- Uiterwaarden van Cortenoever (van Brummen naar Zutphen; 12,5 of 16,5 km) en
- Schiedam Jeneverstad (van Delft-Zuid naar Schiedam of Rotterdam; 8, 13 of 19 km).

Ook zijn er vier wandelingen

verdwenen: Boerskotten, De Horsten, Nijenhuis en Paterswoldsemeer-Groningen. Ze hebben een tweede leven gekregen als 'OV-stapper'.

Tegenwoordig vermelden de routebeschrijvingen ook het percentage verharde/onverharde ondergrond. De Uiterwaarden van Cortenoever is 100% verhard, tenzij je (buiten het broedseizoen) het 'Rondje Cortenoever' meeneemt, een laarzenpad. Voor TeVoeters dus niet interessant. Hart van het Groene Woud noteert 75%

onverhard, Overijsselse buitenplaatsen 65% en Schiedam Jeneverstad toch nog een verrassende 25%.

OM TE LOPEN

De NS-wandelingen zijn te vinden via <https://www.ns.nl/dagje-uit/wandelen#/> of via de website van Wandelnet <https://wandelnet.nl/ns-wandelingen-algemeen>. De OV-stappers staan op <https://wandelnet.nl/ov-stappers-1>.

Brabantse bossen

Begin april testten wij de wandeling Hart van het Groene Woud. Deze loopt van station Boxtel naar station Best. De route is 14,5 km lang en gaat voor 75% over onverharde paden. Dat is best bijzonder voor een NS-wandeling. Dat deze paden na een regenperiode in modderpoelen veranderen, moet de doorgewinterde wandelaar maar voor lief nemen. De route volgt de Edelhertenroute en maakt gebruik van het wandelnetwerk "Het Groene Woud". Dit is een gebied van 35.000 hectare in de driehoek Eindhoven-Tilburg-Den Bosch en het kent zo'n 900 kilometer aan wandelpaden en wandelroutes. Ook op deze route wedijveren de verschillende markeringen om de aandacht.

Deze Edelhertenroute ontleent zijn naam aan het omheinde gebied van landgoed De Scheeken waar in 2017 een aantal edelherten is uitgezet, die inmiddels ook al voor nageslacht hebben gezorgd. Helaas laten zij zich niet graag zien aan wandelaars! Op de website van Het Brabants Landschap is informatie over het gebied te vinden. Bij station Boxtel start ook nog een andere NS-wandeling: de aloude Kampina-route (mijn exemplaar dateert uit 1991!) die over heide en langs vennen naar Oisterwijk gaat. Ze is nog steeds te downloaden!

Schiedam Jeneverstad

Op een mooie Hemelvaartsdag testten wij de tweede wandeling. Deze gaat van station Delft-Zuid naar Schiedam (13 km), voor de liefhebber is het daarna nog mogelijk om door te lopen naar Rotterdam (in totaal 19 km); dit laatste gedeelte heeft meer het karakter van een stadswandeling.

De wandeling maakt gebruik van het Wandelrouten netwerk Hof van Delfland, dat – anders dan je zou vermoeden – een gebied bestrijkt van Scheveningen in het noorden tot Rotterdam in het zuiden, en van Vlaardingen in het westen tot Nieuwerkerk a/d IJssel in het oosten. In Lopend Vuur 2015, nr. 2 is reeds aandacht aan dit Wandelrouten netwerk besteed, ter gelegenheid van de officiële opening in september van dat jaar.

Als een van de weinige wandelnetwerken is van Hof van Delfland een stevig uitgevoerde kaart te koop, waarop alle knooppunten worden vermeld. Met behulp hiervan kun je uiteraard ook je eigen route plannen. En het is handig de kaart bij de hand te houden als ondersteuning bij het lopen van de

NS-wandeling, want op het kaartje van de NS zijn helaas de knooppunten niet aangegeven.

Handig is ook dat op de kaart de onverharde paden met een stippellijn zijn ingetekend, de verharde met een doorlopende lijn. Het blijkt echter dat de makers een vrij ruim idee hebben van 'onverhard'. Onder de stippellijnen gaan ook (fiets)paden schuil die op z'n best halfverhard genoemd kunnen worden.

De beloofde 25% onverhard moet dus met een korreltje zout genomen worden, zelfs als je het gedeelte door de Rotterdamse havens niet meerekent!

Marijke van Steenis

Nieuws

Wandelgids Rover

TeVoeter Gerda Spaander is wandelredacteur bij het tijdschrift De Reiziger, het blad van ROVER, de vereniging van en voor OV-reizigers. Met de rubriek Op Verkenning wil de redactie benadrukken dat het reizen met bus, tram en trein ook een prima middel is om Nederland uitgebreid te verkennen. Gedurende die veertig jaar ontwikkelde de rubriek zich tot een heuse wandelrubriek, waarbij het openbaar vervoer de wandelaar naar het begin van zijn tocht brengt en na afloop weer thuis.

Ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de wandelrubriek werd de ROVER-wandelgids "Op Verkenning" uitgegeven. De gids bevat evenzovele wandelingen als de rubriek in jaren oud is: veertig. Wandelredacteurs Gerda Spaander en Peter Oosterling selecteerden een aantal

oude toppers, mooie wandelingen uit de laatste jaargangen van het tijdschrift en vulden hun selectie aan met nieuwe wandelingen. Dit resulteerde in drie wandelroutes in elke provincie (m.u.v. Flevoland, twee), vier (grotendeels) in België en één in Duitsland. Hierin staan 40 geselecteerde wandelingen, die starten en eindigen bij een OV-halte. Bij de wandelingen is het percentage onverhard vermeld. Bij ongeveer de helft van de wandelingen is dat 70% of meer. Meer informatie over de wandelingen en de gids is te vinden op www.rover.nl/onze-activiteiten/wandelroutes.

Odulphusroute

Onlangs is het St. Odulphuspad geopend: een meerdaagse wandelroute langs het mooiste wat Zuidwest-Friesland te bieden heeft. De wandelaar komt langs verdwenen kloosters, middeleeuwse kerken, schitterende meren, verrassende heuvels en bossen. Ook komt het pad door zeven van de Friese elf steden. Het wandelpad is

in totaal ruim 260 kilometer lang en bestaat uit 15 trajecten.

Dit wandelpad is vanuit het DNA van de regio ontwikkeld. Het geloof heeft ooit dit gebied gevormd. Zendingen als Bonifatius, Willibrord én Odulphus trokken naar het noorden om de inwoners te bekeren tot het christendom. De volgelingen van Odulphus stichtten er kloosters en uithoven. De monniken legden dijken aan om nieuw land te winnen. Zo is het huidige landschap ontstaan.

Het St. Odulphuspad vertelt de verhalen van vroeger en verbindt al het moois van zijn nalatenschap. Deze wandelroute verbindt naast de parels van het gebied ook de ondernemers in deze regio. Zij dragen dit initiatief een warm hart toe en willen hiermee de toeristische bestedingen in Zuidwest-Friesland met meer dan 300.000 euro per jaar laten toenemen.

Op de kaart

Er is gekozen voor een integrale aanpak: een prachtig boek met stempelkaart en vijftien trajecten die zowel met het wandelknooppuntennetwerk als met de Abellife app als gids af te leggen zijn. De app brengt de wandelaar op de leukste paadjes en trakteert hem op bijzondere verhalen. De komende periode worden nog informatiepanelen in het landschap geplaatst. Samen met de diverse marketing- en promotie-acties wordt het St. Odulphuspad stevig op de kaart gezet: voor de beste beleving van al het moois van Zuidwest-Friesland kies je voor het St. Odulphuspad.

Het St. Odulphuspad is een initiatief van Stichting Lytse Marren en is samen met Abelleisure tot stand gekomen. Meer info? Kijk op www.odulphuspad.nl

